

ENEBAKK HISTORIELAG

STIFTET 1955

ÅRSBERETNING 2024 (årsmøte 2025)

Enebakk Historielag er et av 17 lag under Romerike Historielag.

For våre medlemmer betales det en kontingent til RH - se våre vedtekter §2

Ordinære medlemmer	170
Husstandsmedlemmer	7
Ungdomsmedlemmer	0
Æresmedlemmer	4
Totalt antall medlemmer 31/12- 23	181

Styrets sammensetning i 2023

NAVN	VERV / PERIODE	OPPGAVE(R)
Marit Busengdal	Leder på valg 2024 -	Arrangement
Nils Butenschøn	Nestleder – på valg 2023 -2024	Kommunal kontakt med tanke på lokale for oppbevaring
Niels Knagenhjelm	2024 -2026	Hjemmeside Bygdetunet Kulturgruppe Arkiv og minnesamling IGN
Gro Grinde	Styremedlem 2024 -2026	IGN Digitalt vandringsspill Hjemmeside
Egil Holstad	Styremedlem – 2024 -2026	Kalendergruppe Hjulmakerverkstedet

		Arkivering
Ola Hansen	Styremedlem 2024 -2026	Bygdetunet
Annette Dehli	Sekretær - 2024 -2026	
William Sheer	1.varamedlem på valg 2024	FaceBook Leder kalendergruppe
Andreas Sundby	2.varamedlem – på valg 2024	
Hovel Heiaas	3.varamedlem – på valg 2024	Kalendergruppe

Arbeidsoppgaver utenfor styret

Kontaktperson, slektsforskning	Ledig verv
Instagram	Helene Wattum Larsen
Revisor	Hovel Heiaas
Valgkomite	Johan Ellingsen Inger Braathen Bjørn Mikkelsen
Kasserer	Per Guldrand Solli

Arrangementer /aktiviteter 2024

Dato	Tittel / Foredragsholder	Sted
Januar		
Februar		
Mars	Årsmøte Musikalsk underholdning/Kjell Hovde	EPRO kantine
April	Befaring - Bjerkeland	
Mai		
Juni	Deltatt i Ski Historielags 50 års jubileum	Ski
Juli	Olsok gudstjeneste/ Enebakk kirke	Bygdetunet
August	Bygdedagen /Åpent Bygdetun Viksaga Åpent Hjulmakerverksted/ Egil Holstad «På loffen» ved Thor Gotaas	Bygdetunet Hjulmakerverkstedet Kultursalen
September	Lansering av Digitalt Vandringspill, start Enebakk kirke. ✖ «Quiz» ved Magne Johansen	Enebakkdalen Kultursalen
Oktober	Vamma kraftstasjon / Romsåsen gruver + lunsj i «Bryggerhuset»	Tur

November		
Desember	Besøk til Stortinget	Tur

✘

Offisiell åpning ved ordfører Hans Kr. Solberg. Tilstede var også Stortingsrepresentant, leder av Helse-og omsorgskomiteen, Tone W.Trøen. Elevene på KiBUS, trinn 5 og 8 var de elevene som først fikk gå løypa.

Til enkelte av våre arrangementer har vi tatt betalt. Vi har valgt å ta differensiert betaling for medlemmer og ikke-medlemmer.

IGN

Gro Grinde er redaktør og har følgende redaksjonsgruppe: Inger Hilde Killerud, Bjørn Mikkelsen og Niels Knagenhjelm.

IGN kom ut med 4 nr. i 2023

IGN trykkes fortsatt hos Aksell

IGN har vært tilgjengelig på Spar, Joker og Biblioteket.

Konkurransen på siste side, med bra respons.

KALENDER

Kalendergruppa har bestått av William Sheer (leder), Hovel Heiaas, Egil Holstad, Bjørn Mikkelsen, Niels Knagenhjelm og Inger E. Bråthen.

Det er med stolthet vi kan si at ungdommer ved Mjær ungdomsskole har bidratt med bilder. Alle ordinære medlemmer har fått 1 eks hver, delt ut sammen med IGN nr4/23.

Kalenderen har blitt brukt som jule/nyttårs hilsen fra EH.

Kalenderen ble trykket hos Aksell.

INFORMASJONSKANALER INTERNETT

1 – HJEMMESIDEN TIL ENEBAKK HISTORIELAG

Nettredaktører Niels Knagenhjelm og Gro Grinde

Hjemmesiden har adressen : www.enebakk-historielag.no

2 – FACEBOOK

Adr. er: www.facebook.com/enebakkhistorielag

Administrator William Sheer

Pr 1.januar har vi 1185 følgere.

Det har vært 1145 liker klikk , en liten økning fra i fjor.

3 – INSTAGRAM

Administrator Helene Wattum Larsen

Adr. er: [enebakk_historielag](https://www.instagram.com/enebakk_historielag)

176 følgere, en liten økning fra i fjor

BYGDETUNET/VIKSAGA – Niels Knagenhjelm

Nye bord og benker på hellelagt grunn.

Solskjerming installert – mangler fremdeles luftfukter.

Befaring med kommunen er etterspurt, men ikke gjennomført.

KULTURMINNEVERN – Niels Knagenhjelm

1. Enebakk historielags arkiv
2. Innsamling av lokalhistorisk materiell fra Enebakk
3. På folkemunne.

MÆRLI FELA/NOTER

Historielaget får årlig tilbakemelding fra Akershus Musikkråd ved Marianne Tomasgård

Fela etter Christian Mærli er hos Akershus Musikkråd og der er notebøkene avfotografert, og originalene er arkivert. Ikke noe er publisert.

HJULMAKERVERKSTEDET – Egil Holstad

Hjulmakerverkstedet i Borgveien 2023

Det har ikke vært noe eget møte med kommunen om hjulmakerverkstedet i 2023. Fremdrift om nytt bygg og flytting til Tangenelva er derfor på stedet hvil.

Det har vært arbeidet med flytting av verkstedet til Frørenseriet, flytting av Frørenseriet til Bygdetunet, og ny bygning på Bygdetunet. Dette er fortsatt på tenkestadiet.

Åpent Hjulmakerverksted i forbindelse med Kulturdagene, 22.august 2023.

Hjulmakerverkstedet i Borgveien 29 hadde åpent i forbindelse med Kulturdagene 2023. Som vanlig hadde omviseren, Egil, pyntet opp litt ute, merket veien og sørget for kaffe, te og litt å bite i. Egil Thoresen, giveren av verkstedet til kommunen, var dessverre ikke helt bra, og orket ikke å komme. Den første kom nesten en time for tidlig og fikk en privat omvisning. Vi begynte med kaffe i den varme høstsola. Det kom fire straks før tiden, og da begynte vi omvisningen.

Maskiner og verktøy ble vist og fortalt hva de ble brukt til. Kraftoverføringen til maskinene var en aksel i taket. Den ble drevet av en elektromotor med reim opp til akselen. Bortover akselen satt det reimskiver med reim ned til hver maskin, alt tilpasset hvilken hastighet maskinen skal ha. Fra starten i 1907 og de første 20 årene var det vannturbin fra Tangenelva som sørget for kraften til akselen.

De første årene var det hjul som dominerte produksjonen. Hjulmakeren hadde kontrakt med Vognmann Karlsen i Kristiania. Han hadde 50 hester og trengte mange hjul. På det travleste arbeidet det 8 mann på skift i det lille verkstedet. På slutten av 1920 tallet kom gummihjul også til hesteredskap. Da behovet for hjul avtok ble produktene endret til dører, vinduer, innredninger, møbler, noe hesteredskap, og reparasjon av hjul. Huset til lensmann Strand fikk vinduer, dører og brystningspanel laget av hjulmakeren. Misjonshuset i Borgveien hadde dører og vinduer fra hjulmakerverkstedet. Hjulmaker Karl Bråten (sønnen til Aksel) hadde egen portefølje og produserte bla disse dørene og vinduene.

En av våre besøkende hadde vært hos hjulmakeren som guttunge for å få laget nye tupper på hoppskiene sine. Hjulmakeren satte skienden (tuppene) i kokende vann en stund, så tok han 2 krumme jernplater, satte skituppene inn og skrudde sammen så skiene fikk riktig bøy til tupp. Etter et par dager var skiene tørket og tuppene beholdt bøyen. De 2 jernplatene er i verkstedet fortsatt.

Jordan Børstefabrikk i Kristiania trengte trefjøl/plater til Piassavakoster. Hjulmakeren laget fjølene og laget redskap til å bore hullene. Ferdige fjøler ble pakket i striesekker og sendt med bussen til byen. Redskapen for boring av skaft til kosten finnes i verkstedet.

De besøkende ble samlet i ene enden av verkstedet. Et tau ble spent tvers over rommet for å markere farlig sone, ingen måtte krysse tauet. Så ble maskinene startet. Jeg tror ikke noen ville arbeidet i slik støy i dag, uten hørselvern. Ingen hadde heller fått lov til å arbeide med åpne reimer på kryss og tvers fra taket.

Så var det slutt på historie for denne dagen, men noen hadde spurt om å få komme neste dag. Det kom 2 som fikk en liten omvisning. Totalt var det 7 besøkende på verkstedet disse 2 kveldene.

ARKIVERING -

Arbeidet med forvaltning av sentrale kulturminner i Enebakk - Nils Butenschøn

Enebakk Historielag har i 2023 startet arbeidet med en samlet plan for forvaltning av sentrale kulturminner i bygda. Bakgrunnen er at mange slike kulturminner i dag ikke er tilfredsstillende ivaretatt, og at kommunen mangler en samlet plan. Historielaget vil følge opp dette arbeidet i 2024.

Historielaget har vært i dialog med kommunen om disse spørsmålene over flere år, både på politisk og administrativt nivå. Dette har det tidligere kommet lite ut av i form av konkrete løsninger, men i 2023 var det større interesse og imøtekommenhet fra kommunens side. Høsten 2023 inviterte kommunen til et åpent møte med Historielaget og andre interesserte lag og foreninger om kulturminneforvaltning. Møtet viste en bred enighet om at Enebakk på dette området står overfor viktige utfordringer og store oppgaver i årene som kommer: Gode løsninger forutsetter god planlegging og at kommunen, Historielaget og andre berørte grupper trekker sammen.

De oppgavene som Historielaget har fokusert på i 2023 og som det skal arbeides videre med i 2024 er i første rekke:

Ny oppsetting av Hjulmakerverkstedet etter Aksel Bråten, nå på permanent basis.

Verkstedet er på mange måter historisk enestående, bevart med fungerende maskiner og verktøy. Det befinner seg i dag i et hus i Vågla. Alt i 2009 vedtok kommunestyret at verkstedet skal bevares og flyttes til tomte i Tangenelva der det opprinnelig sto.

Realiseringen av vedtaket har møtt på store utfordringer, og kommuneledelsen er nå åpen for alternative løsninger (Enebakk Avis, 08/02-2024). Historielaget støtter en intensjon om å samlokalisere Hjulmakerverkstedet med andre kulturminner på eller med tilknytning til Bygdetunet.

Historielaget gikk i 2023 ut med forslag om at det gamle frørenseriet vis-a-vis bensinstasjonen i Ytre blir vurdert flyttet til Bygdetunet. Bygget er ikke i bruk, i svært dårlig

forfatning og lar seg ikke enkelt restaurere der det står. Museumsfaglig er restaurering på stedet normalt den foretrukne løsningen for slike bygg. Foreningen Tangenelvas Venner arbeidet tidligere med denne ideen, men den viste seg av flere grunner umulig å gjennomføre. Dette var bakgrunnen for at Historielaget i 2023 gikk ut med forslag om at Frørenseriet blir vurdert flyttet til Bygdetunet. Her mangler det en låvebygning for å gjøre tunet komplett. En slik flytting kunne gi grunnlag for å huse Hjulmakerverkstedet og andre historiske samlinger på Bygdetunet. Etter nye ekspertbefaringer av bygget og grunnforholdene ved Tangenelva ble det konkludert at flytting ville bli teknisk vanskelig og svært kostbart. Historielaget har derfor måttet slå ideen om å flytte Frørenseriet til Bygdetunet fra seg. Kommunen bør på denne bakgrunn vurdere byggets framtid på nytt, og det må finnes andre løsninger for forvaltning og oppbevaring av gamle samlinger. En forsvarlig plassering og presentasjon av modellen av Viksaga er ennå ikke funnet. Også dette er et enestående kulturminne. Det viser viktige sider ved tradisjonell skogsdrift i Enebakk. Historielaget forutsetter at Viksaga forvaltes som en enhetlig samling også for framtida, gjerne presentert sammen med gamle redskaper i full størrelse. Det vil øke den pedagogiske verdien. Arbeidet med dette kom ikke videre i 2023, men Historielaget har foreslått at en løsning for Viksaga kan sees i sammenheng med den videre utviklingen av Bygdetunet.

Samlingen av gamle gårds- og skogsredskaper som har vært oppbevart på Jaer gård i mange år etter avtale med Enebakk kommune, ble etter et hastevedtak høsten 2023 midlertidig flyttet til den gamle brannstasjonen i Kirkebygda. Av plasshensyn var det da nødvendig å kaste en del gjenstander. Råd om samlingens museumsfaglige kvalitet og interesse lå til grunn for utvelgelse av gjenstander som bør oppbevares for fremtiden. Brannstasjonen er uegnet for langsiktig oppbevaring grunnet betydelige fuktproblemer. Det har lenge vært arbeidet med alternative lokaler for oppbevaring, uten resultat. Igjen er det naturlig å se en mer permanent løsning i sammenheng med et evt. nybygg på Bygdetunet.

Veterinærsamlingen etter tidligere distriktsveterinær Grøholt. Historielaget og etterkommerne etter veterinær Grøholt har i 2023 drøftet muligheten av et samarbeid for å samlokalisere veterinærsamlingen på Bygdetunet med de øvrige samlingene. Det er ennå ikke tatt beslutninger om kommunen skal ta et ansvar for forvaltningen av samlingen, og i så fall hvor og hvordan dette skal ordnes.

Historielaget ønsker å bidra til at kommunen forvalter disse fellesverdiene best mulig. De bør gjøres mer tilgjengelig for publikum, ikke minst med tanke på bygdas skoler. På den måten kan prosjektet bidra til å styrke Enebakk som en kulturbevisst kommune.

Det vil være en stor fordel om man finner en samlet løsning og en effektiv utnyttelse av tilgjengelige arealer og andre ressurser. Dette er bakgrunnen for at Historielaget i 2023 lanserte tanken om «Enebakk kulturakse» som en ramme for dette utviklingsarbeidet. Det konkrete startpunktet for dette arbeidet bør være oppsetting av et bygg på eller i tilknytning til Bygdetunet. Et slikt bygg vil kunne ha en «kinderegg»-funksjon ved å huse flere av de verdifulle, men «hjemløse» samlingene som beskrevet her.

Historielaget vil snarest opprette en arbeidsgruppe for å utarbeide forslag til konkrete planer og en strategi for det videre arbeidet. Dette utviklingsarbeidet må nødvendigvis skje i nært samarbeid med kommunen og andre interessenter i bygda.

KOMMUNAL KONTAKT

- Vi har hatt kontakt med både enhetsleder kultur og kultur/idrettskonsulent
- Det har ikke vært kommunal befaring på Bygdetunet.
- Vi har fått tildelt et rom i «gammelskolen». Rommet er lite og flere bøker uten lokalhistorisk interesse er gitt bort/kastet.
- Vi har fått delvis dekket utgifter i forbindelse med flytting fra Jaer.
- Vi deltok på kommunens «Leve hele livet»
- Navnesaken om Rausjø /Raudsjø har versert i flere år. Det er nå endelig bestemt at det skal skrives RAUSJØ. Kartverket har fått beskjed.

SLEKTSGRANSKING -

- Få spørsmål, dreier seg stort sett om hvor ulike steder er.

EKSTERN KONTAKT

- Nabokommuners historielag har fått invitasjon til våre arrangementer
- Informasjon fra andre lag har blitt lagt ut på våre kanaler.
- Vi har deltatt på Romerike Historielags årsmøte.
- Pga uferdig kalender, valgte vi ikke å delta på årets julemarked.
- Flytting fra Jaer til gamle brannstasjon, med god hjelp fra Enebakk produkter

GAVER

Vi søkte Enebakk Avis om midler til å restaurere infotavlene på Flateby. Søknad er tidligere innvilget. En tavle ble ødelagt, reparert og prosjektet ble fullført i løpet av våren 2023.

ANNET –

- Besøk på Bygdetunet/Viksaga fra «Eldre katolikker» i forbindelse med deres sommeropphold på Mariaholm.
- Flere gjenstander , oppbevart på Jaer gård måtte avhendes. Råd og veiledning fra konservator på MiA, ble fulgt.